

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 201 | שנה ד' | פרשת שמיני | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

לטהרה, ולא סיבה-לטהרה. ולא יועיל מה שאנשים ישנו את המציאות.

סיבת היציאה ממצרים

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני (שמיני יא, מה) פרש"י, ד"א, כי אני ה' המעלה אתכם. בכולן כתיב: והוצאתי. וכאן כתיב: המעלה. תנא דבי רבי ישמעאל, אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות, דיים. ומעליותא היא גבייהו, והוא לשון "מעלה".

ויל"ע, למה תלה איסור שרצים ביציאת-מצרים, ולא כשאר המצוות שניתנו בהר סיני? ויל"ע בפרשת שמות (ג, יב) כתוב, שאמר ה' למשה: וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה. מבואר שאי אפשר ליתן תורה כשנמצאים בין-המצרים. נמצא, שהיציאה ממצרים, היא סיבה שייאסרו בשרצים. [כעין מש"כ האבן-שלמה (פרק ה אות ד בה"ה אות ג) הראשונים לא רצו שבמקום קיבוצם ישתתף מעשה-יד-אדם שמה יהא בהם מעשה א' שלא בכונה קדושה, ועל כן הסתופפו בין האילנות תחת מעשה ה' עכ"ל].

שבירת אוכלים

וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו (שמיני יא, לג) בת"כ איתא ד"א אותו אתה שובר על טהרתו ואי אתה שובר אוכלים ומשקים לטהרתו.

וצ"ב מאי ס"ד שיועיל שבירת אוכלים ומשקים לטהרתם, דבשלמא כלי שנשבר נטהר כיון שאין עליו שם כלי, אבל אוכלים ומשקים שנשברו הם עדיין אוכלים ובמה הם יטהרו? והנה תוס' בפסחים ל"ג ב' הוכיחו מזה דפחות מכזית לא רק שאינו מטמא אלא גם לא מקבל טומאה דאל"כ פשיטא דלא מהני להו שבירה עכ"ל.

אמנם עדיין צ"ב דמ"מ כיון שהאוכל נטמא כשהי' כזית ועדיין שם אוכל עליו מאי ס"ד שירד ממנו הטומאה? וראה באבי עזרי הל' טומאת אוכלים פ"ד ה"א שכתב דס"ד דשבירה מועיל משום שינוי

וקמ"ל שלא מועיל משום שינוי אלא רק משום שנתבטל משם כלי ולכן באוכלים לא מועיל שבירה ע"ש.

ועדיין צ"ע דהא בשבירת כלי אפשר לטהרו או משום דאינו כלי ורק בכלי מצינו טומאה ולא בחתיכת חרס, או לחדש טהרה ע"י שנשתנה היינו אע"פ דיהי' כלי אלא דנשתנה ובודאי אין לחדש דיהי' טהור מחמת דנשתנה להיות דבר אחר. וע"כ היינו מבינים דזה משום דאינו דבר ששייך בו דין טומאה וא"כ באוכל פשוט דלא יועיל לטהר ע"י שבירה.

הכשר במקצת מים

מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. (שמיני יא, לד) הערוך לנר כריתות ט"ו ב' מוכיח מכמה מקומות שמספיק ביאת מים על קצת מהאוכל ולא צריך שיבוא מים על כולו ממש ע"ש. ולכאורה זה מוכרח דאל"כ הי' צריך להיות ביאת מים בכלול ממש אפי' בתוך הפרי, וזה ודאי לא שייך וע"כ מספיק ביאת מים בקצתו וי"ל.

טבילה לגר בשבת

אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא. (שמיני יא, לו) יש לעיין לכאורה לשיטת הכס"מ (פ"ו מאבות הטומאה) דאין נטהר הטובל עד שיוצא מהמקוה, צ"ע אמאי אסור לטבול בשבת, הא כשכנס אינו נטהר ולצאת הוא פיקוק? וכתב רבנו: י"ל דכשאחד עושה פעולה שע"ז יתוקן דבר לאחר זמן ג"ז מקרי תיקון נמצא דבטבילתו עושה שיתוקן ביציאתו.

עקירת חטא, זה עבודה של כל החיים. כל מעשה-טוב שעושה, מועיל לנקות, ועדיין היה מה לנקות...

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה ה' (שמיני ט, ז) פרש"י, שהיה אהרן 'בוש' וירא 'לגשת'. א"ל משה: למה אתה בוש, לכך נבחרת. מדוע לא הזכיר גם: למה אתה 'ירא'?

ויל"כ כי היראה באה מחמת הבושה, ולכן הזכיר את 'הסיבה' ליראה. ולמה לא ניגש, הלא נצטווה? ואם היה בוש, מה חידש לו משה כשאמר לו: לכך נבחרת. הרי ידע מזה שנבחר, ובכל זאת היה בוש וירא? כתב הרמב"ן, אצל אהרן קדוש ה', היה חטא העגל היחיד שבו חטא, והוקבע בנפשו בבחינת: וחטאתי לנגדי תמיד, והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו ... ולכאורה, אהרן עשה תשובה מאהבה ונהפך לזכות, ולמה תמיד היה נראה לו כתבנית העגל?

וצ"ל, לעקור חטא זה עבודה של כל החיים. וכל מעשה טוב, הכל עדיין מועיל לנקות את החטא והיה עדיין מה לתקן.

רק ישראל ראויים להיות חיים אמיתיים לעוה"ב

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ (שמיני יא, ב) פרש"י, לשון חיים, לפי שישראל דבוקים במקום, וראויין להיות חיים, לפיכך הבדלים מן הטומאה, וגור עליהם מצוות. ולאומות העולם לא אסר כלום. הפסוקים לא מדברים מטומאות, אלא מבעלי-חיים האסורים באכילה, אבל גם זה נקרא טומאה (כמפורש בהמשך הפסוקים).

ישראל ראויין להיות חיים - זהו לעוה"ב, החיים האמיתיים הם החיים הנצחיים. אף

על פי שגם לחסידי אומות העולם יש חלק לעוה"ב, (רמב"ם תשובה ג, ה) אבל מדרגת העוה"ב שלהם, אינו כשל ישראל. באמת צריך לדעת, מה חסידי אומות העולם יקבלו בעוה"ב? הרי לא שייך שם הנאות ותענוגי העוה"ז. וישראל יתענגו בתורה, ובמה יתענגו הגויים שמה. וצ"ל שיהיה להם בחינה אחרת של גמול, לא כשל ישראל (והעירו לעיין בזהר פקודי דף רסח ע"א זוהר חדש רות דף ע"ב ע"ב). ויתכן שהגמול שלהם לא נחשב שהם חיים שמה, לכן רק ישראל ראויים להיות חיים.

הקושי בדיעת הבהמות

"זאת החיה" פרש"י מלמד שהיה משה אווז בחיה ומראה אותה לישראל: זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו. למה הוצרך להראותם, ולא הסתפק לומר להם?

בגמ' חולין [מב]. מובא שה' תפס מכל מין והראה למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תאכל. בגמ' מנחות כט. מובא שמהם התקשה בשרצים, עד שה' הראה לו באצבע. למה נתקשה בזה והוצרך להראות לו הכל? עוד צ"ב, הבהמות והחיות הכשרות, המה מועטות. גם העופות הכשרים מועטות. אז די להראות את המועט, ויידעו את המרובה שאיננו כפי שלימד משה? ולמה להראות את המות-והאסור גם יחד?

ואולי כדי להראות את כל המינין, כי ברבות הימים אנשים יורידו סימנים מתחילת גידולם, [כמו שמצאו בזמנינו דרכים להוריד קשקשים מתחילת יצירתם], ויידעו מי אסור ומי מותר. שהרי סימני טהרה - הם סימן-

כ' הרמ"א (ס"ב רצ"ב סעי' ב') "ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב, אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף, וכ"מ לפי מנהגו". ולכן נביא בשבועות הקרובים אי"ה כל שבוע דבר תורה על פרק א' מדברי רבנו שליט"א בשיעור שמסר בביתו על פרקי אבות. ונדפסו בס' ימלא פי תהלתך עיונים והבאנו מעוד כמה ספרים, עם כמה הוספות מרשימות תלמידים. וראה בספר בדרך עץ החיים ח"ב עמ' 465: בהיות מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל אברך צעיר בקובנה היתה לו קביעות ללכת בכל שבת אה"צ לרשכבה"ג רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל ולדבר עמו בלימוד. וסיפר הגרא"מ זצ"ל שבשעת הריחת דאורייתא שהיתה אז מידי שבת בשבתו היה ר' יצחק אלחנן מפטיק את אותה ריתחא דאורייתא ואומר: כתוב ברמ"א שאומרים פרקי אבות בקיץ א"כ צריך להגיד והתחיל לומר פרקי אבות בניעמה מיוחדת.

זכות ישראל בעולם הבא

"כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כולם צדיקים"

הנה בפסוק לא כתוב שיש לכולם חלק לעוה"ב אלא כתוב שכולם צדיקים, וא"כ התנא הי' צ"ל כל ישראל צדיקים ופשיטא העוה"ב מיועד לצדיקים דאל"כ למי? וי"ל דבאמת אין כולם צדיקים, ומצינו על גדולי האמוראים שהחזיקו עצמם לבינונים (עי' ברכות ס"א ב), אלא דלענין יירשו ארץ דהיינו חלק לעוה"ב עמך כולם צדיקים, דלכל אחד יש גם דברים טובים שיזכה בעבורם, וממילא אע"פ שיצטרך קודם להתנקות מהחטאים בגיהנם אבל אח"כ יירשו ארץ, וזה קמ"ל דלענין לזכות לעוה"ב עמך כולם צדיקים, משא"כ הגוים לא יקבלו גם אח"כ חלק לעוה"ב.

גדלות שמעון הצדיק

"שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה" (פ"א מ"ב)

הלשון כנסת הגדולה משמע שהיו מתכנסים ביחד, והנה על תפילת י"ח איתא במגילה (י"ז ב) שתיקוה ק"כ זקנים וכו', ומסתבר דלזה נתכנסו כולם ביחד.

ויל"ע מה המיוחד בשמעון הצדיק שנקרא במתני בתואר הצדיק יותר מאחרים [ומש"כ על יוסף תואר צדיק י"ל משום שעמד בנסיון עם אשת פוטיפה, ועל בנימין י"ל שכתוב הצדיק כיון דמת בעטיו של נחש בלי חטא, כדאיתא בב"ב י"ז א] ויתכן כיון דבבית שני היו הרבה כהנים גדולים שאינם הגונים (עי' יומא ט' א) משו"ה הודגש שהוא לא הי' כמותם אלא הי' צדיק, ועוד יתכן משום המעשה המובא ביומא (ס"ט א) על אלכסנדרוס מוקדון דכיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו וכו', אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה, אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתך, וזה הי' דבר מיוחד בו.

לתת צדקה להגון יותר

שם. הנה בגמ' ב"ק טז, ב איתא דרש רבא, מאי דכתיב: יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם? אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, אפילו בשעה שעושין צדקה, הכשילים בבני אדם שאינם מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהן שכר:

ומבואר בנימוק"י דהכונה כאלה שאין ליתן להם צדקה ומיירי שהם ידועים לאינם מהוגנים דאז לא יהי' להם שכר כלל, אבל ברבינו יונה אבות פ"א משנה ב' משמע דמיירי בכאלה שיש מצוה ליתן להם צדקה והוכיח מזה דיש יותר שכר ליתן להגון לכן צריך להקדים להגון מאינו הגון. וכ"כ באהבת חסד דיני מצות הלואה פ"ד סעיף ג:

ולסברת הנימוק"י אין ראוי להיכא דלשניהם יש מצוה ליתן, דצריך להקדים להגון ומ"מ מהא דב"ב דף ח' משמע דיותר יש ליתן להגון ונהי דאח"כ אמר יכנסו הכל מ"מ מזה מסתמא לא חזר מזה דיש להקדים להגון. (אילת השחר שם)

על מה העולם קיים

"על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח" (שם)
ברע"ב מפרש שאלמלי לא קבלו ישראל את התורה לא נבראו שמים וארץ, דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמת, והנה מדכתיב חוקת שמים וארץ לא שמת, ולא כתוב שמים וארץ לא שמת, מדויק דלא רק שמים וארץ לא שמת, אלא גם חוקת שמים וארץ לא שמת, דכל חוקי הטבע שנקבעו בעולם הכל משום התורה. והנה עד מתן תורה העולם לא עמד על התורה, ואעפ"כ התנא מקדים לומר על התורה ורק אח"כ כתב ועל העבודה וגמ"ח?

וי"ל כיון דהעולם בעיקר עומד על התורה, ובאמת לפני מ"ת לא הי' כ"כ טוב, בדור אנוש כתוב שהקב"ה הציף את שליש העולם, ובמבול הקב"ה החריב את כל העולם ומתו כולם חוץ מנח ואשר אתו בתיבה, וגם מנח עד אברהם לא הי' כ"כ טוב, וזה כיון שהי' לפני מ"ת, ובפסחים (ק"ח א) איתא דכ"ו דורות שהיו לפני מ"ת נתקיימו בחסד של הקב"ה, ואע"פ שהעולם תמיד עומד בחסד אבל בדורות אלו הוצרכו לחסד מיוחד, והחסד הי' משום שאח"כ יקבלו את התורה.

והנה בגמ' חולין פ"ט א' אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה. ויש להבין מדברי משנה דהעולם עומד על תורה עבודה וגמ"ח, והכא

קתני דעל מי שבולם פיו בשעת מריבה?

וי"ל דבאמת העולם עומד על שלשה דברים תורה עבודה וגמילות חסדים, אמנם זהו דוקא כשהעולם עומד באופן הרגיל, אבל בזמן שיש זעזועים בעולם כבר לא יועיל לא תורה ולא עבודה ולא גמילות חסדים, ואז מועיל רק בולם פיו בשעת מריבה, ובזמן שיש מחלוקת בעולם, יש זעזועים בעולם, ואז מהני רק בולם פיו.

ענין אבק חכמים

"והוי מתאבק בעפר רגליהם" (פ"א מ"ד) ברע"ב מפרש כלומר שתלך אחריהם שהמהלך מעלה אבק ברגליו, וההולך אחריו מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו.

צ"ב דא"כ העיקר בזה הוא מה ששומע ולומד מהחכמים תורה, ולמה התנא מבטא את זה בלשון מתאבק בעפר רגליהם.

ואומרים דהגר"ח מוולז'ין הי' מפרש המשנה כפשוטו, אמנם צ"ב מה הענין להתאבק בזה.

סופו בטל בדבר תורה

ובוטל מדברי תורה וכו' (פ"א מ"ה) הנה באותו זמן שמרבה שיחה עם האשה פשיטא דבוטל מדברי תורה, וא"כ צ"ל דהכונה שזה יגרום שיתבטל מדברי תורה עוד יותר מהזמן הזה שמדבא.

ומש"כ וסופו יורש גיהנם, צ"ב דהא כביכול הגיהנם יורש אותו רח"ל ולא הוא יורש הגיהנם וי"ל.

עשית רב

"עשה לך רב" (פ"א מ"ו) ברע"ב מביא מהרמב"ם דאע"פ שאינו ראוי להיות לך לרב עשה אותו רב עליך ולא תלמוד בינך לבין עצמך.

צ"ב דאם אינו ראוי להיות לך לרב, למה התנא אומר עשה לך רב, במה הוא נקרא רב.

באים לדין

"יהודה בן טבאי אומר וכו' וכשהיו בעלי דינין עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין" (אבות פרק א' משנה ח)

ויש להבין אמאי שניהם רשעים כשהן באים לדין הלא רק א' מהם הוא רשע ולמה יהיו בעיניך שניהם כרשעים?

ונלמד מהכא יסוד גדול שבאים שנים לדין תורה ויש מריבה ביניהם בזה גופא כבר שניהם אינם כ"כ בסדר.

צדיקים לא באים לדין תורה (ועי' בגמ' שבועות כ"ח ע"ב תוד"ה חלה).

אהבת השלום

"הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלו ורודף שלום" (פ"א מ"ב)

משמע דאוהב שלו ורודף שלו זה ב' דברים, ובעצם התנא יכל לומר פשוט שצריך לאהוב ולרדוף שלו ולמה צריך לומר הוי מתלמידיו של אהרן, האם בדרך אגב בא להזכיר את צדקותו של אהרן שהיו בו מידות טובות אלו וי"ל.

"הוא היה אומר נגד שמא אבד שמיה ודלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב ודישתמש בתגא חלף" (פ"א מ"ג) שח רבנו: הגרי"ס פעם שינן הרבה פעמים את המשנה הזו לחיזוק בלימוד התורה.

אין דבר תלוי בי

"הוא היה אומר אם אין לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי" (מש' יד)

סיפר רבנו ששמע מהגאון ר' שרגא גרוסברד, ששמע מהמשגיח דגרודנא הגה"צ ר' שלמה הרכיבי זצ"ל הי"ד בשם המדרש (ל"מ כעת) שיש ציפור אחת שרגישה לריחות [וצריך לדעת שבד"כ בעלי חיים לא רגישים לריחות רעים כבני אדם, חוץ מאותה ציפור שרגישה לריחות], וסובב הקב"ה שלציפור זו בעצמה יהיה ריח רע, ולכן כל מקום שהיא נמצאת היא מואסת בו, ונודדת כל הזמן למקום אחר וכו', כי חושבת אולי מקום אחד יהיה יותר טוב, אבל גם שם יש ריח רע ויוצא שלכל מקום שהולכת מרגישה שיש שם ריח רע, רק לא משערת לעצמה שהריח בא ממנה.

וזה משל לבני אדם שתמיד תולים את הבעיה באחר, ורק לא בהם.

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

כאשר הצגתי את הדברים בפני מרן שליט"א אמר לי "העס קען ניט זיין אין א"י אזא אונטער שייך, כלומר בא"י הפרש כ"כ גדול הוא אינו הגיוני. וביאר שחייב להיות שיש הרים גבוהים קרובים שמסתיירים, וע"כ הורה לא לשנות את זמן התפילה בבית הכנסת ולהמשיך להתפלל שם עם הנץ האסטרונומי." (ציפוי שבתחילת הפולמוס היה מופיע בלוח זמן הנץ כ-3 דק' מוקדם יותר לפי גובה 300 מטר) ובעקבות הפולמוס הוכרע ע"י הרבנים לאחר לפחות את זמן הזריחה לפי גובה פני הים כך שהנץ מאוחר מעט.

לא להשאר יחיד | פ"א בסיום תענית בתפילת מעריב בבית רבנו אחד המתפללים האריך בתפילתו ונשאר אחרון, ורבנו שליט"א נשאר לעמוד במקומו ולא הלך לחדרו לאכול אחר התענית ופתח ספר ולמד שם, עד שהלה סיים תפילתו ואז יצא לחדרו.

וכנראה שחשש לדברי השו"ע (סי' צ' סעי' ט"ו) אם נשאר אדם יחידי מתפלל בבהכ"נ שבשדות או אפי' בבית הכנסת שבעיר, אם היא תפלת ערבית (שמתפללים בלילה), חייב חבירו להמתין לו עד שיסיים תפלתו, כדי שלא יתבלבל בתפלתו. (ויש מחמירין אפילו ביום, ובב"ה שלנו שהם בעיר), (הטור ומרדכי בשם ר"י והר"ם פ' קמא דברכות). ואם מאריך בבקשות ותחנונים, אינו חייב להמתין לו. **תפילה במיזב** | ת"ח אחד שבר את רגלו, ושאל על תפילת ר"ה אם יתפלל לאט במיזב או מהר בעמידה? והשיב רבנו שאמר מרן החזו"א ז"ל שעדיף להתפלל שמונה עשרה במתינות מיזב, מלהתפלל במהירות מעומד [א"ה ועין משנה ברורה סימן צ"ד ס"ק ל].

והוסיף רבנו דנראה דמ"מ אפשר לקיים שניהם, שיכול להתפלל מעומד במתינות, וכשירגיש עייפות או חולשה שישב וימתין בשהיה, ואח"כ ימשיך במעומד עד הסוף, והכי שפיר טפי שמקיים שניהם. (אעלה בתמר

מתורת החזון איש - עמ' ט"ו)

מוריד הגשם בסגול | השיב רבינו בשנת תש"ס במכתב לשואל, ששאל איך צריך לומר מוריד הגשם - בסגול, או מוריד הגשם - בקמץ. והשיב לו רבינו בכת"י קדשו: רוב רבנים סוברים גשם [בסגול] אבל דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

ובשנים מאוחרות אמר רבנו בשיעור: הנה יש חיבור שלם בשם ס' ברכות החיים לרבי חיים קרויס זל"ה שהאריך שיש לומר מוריד הגשם בסגול ולא בקומץ.

ויש להביא ראי' לדבריו מסידור ר' הירץ ש"ץ שיצא בשנת ש"כ. [ובשנים האחרונות יצא עם הסכמת רבנו] ששם ניקד בסגול. ורבנו שליט"א אומר בסגול. אמר בעבורו אל תמנע מים

כתב הגר"א גינחובסקי זצ"ל: יש לשאול, מהו הדין אם אמר בחורף בברכת השנים במקום 'ותן טל ומטר לברכה', 'בעבורו אל תמנע מים', דזה מהפיוט של תפילת גשם. והיה נראה דשפיר דמי. אך שמעתי דשאלו כך את הגאון אילת השחר שליט"א, וקאמר דבפשוטו לא מהני.

ונראה דטעמו של רבנו שליט"א דמנא לן דמים כוונה לגשם, שמא הכוונה שמבקש שיהיו לו מעינות ובארות לשתיה ולרחיצה, ואע"פ שהפייטן נתכוין לגשמים, מכל מקום לא קאמר להדיא. ולפי זה אם יאמר בעבורו אל תמנע גשם, יצא. וכן לאידך גיסא, אם יאמר 'ותן טל ומים לברכה', לא יצא. אך יש לחלק, דהתם ממשיך לומר על פני האדמה, וזה מורה יותר על גשם מאשר על מים דמעיינות ובארות, וצריך עיון.

אך העירו דיש לבאר דברי האילת השחר באופן אחר, דמניעה אכתי אינה חשובה נתינה וצריך תלמוד. (פורוים משולחן רבנו פ"ך לך תשעו)

נתינה של אשה | יל"ע אם מותר לשמוע נגינת כלי שיר ע"י אשה? ושמעתי ששאלו את החזו"א זצ"ל האם יש בזה משום קול באשה ערוה ואיני יודע מה הוא הכריע.

ובערוך השלחן או"ח סימן ע"ה סעיף ח' כתב דמותר עיי"ש, ואין להוכיח מהא ששמעו בני ישראל את שרמים לקחה את התוף בידה, כיון שזה הי' לפני מ"ת. (אילת השחר בשלח טו, כא)

להגביה רגלים לפני היו לרצון | נשאל רבנו האם כשעומדים אחרי שמונה עשרה לפני ההיזון לרצון האחרון ועונים קדושה האם צריך להגביה הרגלים כרגיל, או שזה נחשב עקירה ואסור? ואמר רבנו שפשוט שזה לא עקירה ומותר להגביה.

ממתנים לרבנו כשהגיע למודים | בתפילת שחרית בבית רבנו בימות החול ממתין הש"ץ עד שיסיים רבנו תפילתו ואז מתחיל חזרת הש"ץ, ובדר"כ זה כעשר דקות אחרי תחילת תפילת הלחש.

אכן פעמים שמאריך רבנו בתפילתו בביתו כ-13 דקות [א"ה ובשנים יותר מאוחרות מפאת חולשתו מקצרו].

פסיעת רגלים בחזרת הש"ץ | בחזרת הש"ץ כשמגיע הש"ץ לסוף ברכת מחיה המתים, מזדרז בדר"כ רבנו לסיים תפילתו ולפסוע הג' פסיעות, ולעתים קרובות פוסע הג' פסיעות אפילו לאחר שחתם הש"ץ מחיה המתים, ומיד כשמסיים שב למקומו [לקדושה] ללא שום שהייה.

רבנו פוסע בדר"כ את הג' פסיעות לאחר שמונה עשרה סמוך לקדושה [קצת לפני או קצת אחריה] וכשפוסע סמוך לסיים ברכה של חזרת הש"ץ, פוסע הג' פסיעות ושוהה מעט עד שיסיים הש"ץ את הברכה (מסתמא כדי לענות אמן או למעט הדיבור באמצע חזרת הש"ץ) ואח"כ משלים את הכריעות של עושה שלו' במרומו וכו'.

כשלא יכול לפסוע | כשהיה רבנו מתפלל בישיבה קטנה והיו ממתנים לו, ולפעמים כשגמר תפילתו היה עומד בחור מאחוריו והוא לא היה יכול לפסוע, לא היה אומר 'עושה שלום' עד סוף חזרת הש"ץ כדי שלא להפסיד את חזרת הש"ץ

לומר בחזרת הש"ץ יה"ר | העירו לרבנו שמי שפסע ג' פסיעות שלאחר שמונה עשרה בזמן חזרת הש"ץ אסור לו כעת לומר יהיה"ר שייבנה ביהמ"ק וכו' שרגילים לומר אז, כיון שצריך לשתוק ולהקשיב לחזרת הש"ץ.

ואמר רבנו אין הכי נמי ויאמר בסיום חזרת הש"ץ. [א"ה וראה באשי ישראל עמוד

רמ"ז שכן דעת הגרי"א, ודעת הגר"ש שיאמר אחר ברכת אבות ודעת הגר"ק שיכול לומר מיד] **לפסוע אחרי קדיש** | שאלו את רבנו דיש מנהגים שונים אצל חזנים בענין הפסיעות שקודם תפילת לחש במנחה וערבית. יש האומרים תחילה החצי הקדיש ואח"כ פוסעים לאחור ולפנים, ויש שעושים הפסיעות בסוף "אשרי" או בסוף "השכיבנו" קודם הקדיש. ואמר רבנו מדינא הרי לא צריך לפסוע.

ונשאל האם מי שרוצה לפסוע האם יש חשש הפסק אם יעשה כן אחר הקדיש ואמר רבנו לא שייך כאן הפסק. הפסק זה רק בדיבור, פסיעות זה לא הפסק. [א"ה וראה תהלה לדוד סימן קי"א]

גארטל בתפילה | כשהיה רבנו בביה"ח, ורצו שילבש את הבגדים של הבית חולים סירב ורק אחרי שיצאו שאל את נכדו האם יודע אם הם בדקו את זה משטענז? ואחרי שביירו שאכן בדקו הבגדים, הסכים ללבשם. ובשעת התפילה לבש את הפארק מעל הבגדים, וחגר גארטל כי רצה שיהיה לו חגורה בבגדו [ובבגדים אלו אין חגורה].

הנץ הנראה בקרית ספר | שח לנו הגר"י שוב שליט"א עוד לפני אכלוסה של העיר זכתי ללבן כמה נושאים עם רבינו שליט"א, וקיבלתי הוראות ברורות כיצד לקבוע את זמני היום בעיר

לגופו של ענין: הנץ הנראה בקרית ספר. **רקע:** מתחילת הישוב היה מנין נץ אחד (אשכנזים וספרדים) בזמן הנץ המוקדם (אסטרונומי) לאחר שהספרדים רצו לאחר לזמן הנץ הנראה (בהתבסס על טבלאות של הרב בעדני מישוב חשמונאים הסמוך) פרשו והקימו מנין לעצמם והמנין האשכנזי המשיך בזמן האסטרונומי. ועיקר הפולמוס עורר ח"א שבפועל לא רואים את השמש רק לאחר הרבה זמן משעת הזריחה החשבונית. הנ"ל העלה את הדברים אצל מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בזמן ביקור מרן הגר"ח שיבדל"ח בחול המועד של אותה שנה, הגר"ח הביא בשם החזו"א שבב"ב היות והזמן בין הנץ האסטרונומי לנראה הוא מס' דקות לא חש החזו"א כ"כ ומרן הגר"ש אמר שאם זה כ"כ הרבה זמן ראוי לחוש

>>>

אדם עושה לא בסדר, אח"כ בא למקום אחר וגם שם עושה לא בסדר, וכשקשה לו ושלא מסתדרים בעיניו במקום, הוא מתאונן ואומר המקום לא טוב... במקום להבין ש"הוא" הלא בסדר. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 36)

*

שמעתי ממרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שיעור כמה פעמים שהאדם צריך להימנע מלסמוך על מה שאחרים ילמדו תורה או יתנו צדקה לעילוי נשמתו, שהרי זה כמו קבצנות ולחיות כמו קבצן זה קשה ומו, אלא החי יתן אל לבו לעסוק בעצמו בתורה ובמצוות בחיים חיותו כפי יכולתו שהרי אם אין אני לי מי לי.

מעלת השתיקה

"ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (פ"א מ"י) ברע"ב מפרש מי

ששומע חרפתו ושותק. צ"ב למה לא מפרש דהכונה לסתם שתיקה, דהא השומע חרפתו ושותק זה דרגה גבוהה, כדאיתא בשבת (פ"ח ב) הנעלבין ואינם עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושיין מאהבה וכו' עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, והי' צ"ל חידוש יתרו גדול דגם סתם שתיקה אין טוב ממנו לגוף.

ריבוי הדברים

"וכל המרבה דברים מביא חטא" (שם) משמע שזה דבר המביא לידי חטא. ולכאורה הרי עצם הדבר שמרבה בדברים מיותרים כבר הוי חטא? וברע"ב מפרש שכן מציינו בחוה שהרבתי דברים שאמרה אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו והוסיפה נגיעה שלא נאסרו בה וכו'. וצ"ב דלכאורה אצלה זה הי' יותר גרוע ממרבה בדברים, שהרי אמרה דברים שאינם נכונים, דהוסיפה מה שלא נאמר להם מהקב"ה.

ישיבת הליכות שלמה

בט"ו שבט תשנ"ט הוקמה הישיבה לבחורים החוזרים בתשובה בעיר תל אביב ע"י הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א, ובהנהלת הרה"ג ר' משה יעקבוביץ שליט"א.

פ"א היה בחור חוזר בתשובה שעמד להתחתן ושאל את רבנו האם לגור בתל אביב או בבני ברק? ואמר לו רבנו כיון שאתה שייך לישיבת הליכות שלמה, כדאי לך לגור ליד הישיבה ולהתייעץ קבוע עם ראש הישיבה שליט"א.

שיחת רבנו בישיבה

בז' סיון תשס"ח נערכה הכנסת ס"ת לישיבה ורבנו טרח להשתתף ודיבר שעה ממושכת וארוכה תוך כדי שמביע את התפעלותו והנאתו מהמקום הזה, שמגדליו בו לתורה וליראת שמיים ומקרבין ישראל לאביהן שבשמיים..

וכך אמר בתו"ד: בעצם ניתן לומר שעדיין אנו ביום זה תחת הרושם של מתן תורה הרי ידוע שבמתן תורה היה מהפכה בכל העולם, עד אז היה עולם אחר.

כשנברא העולם היו קין והבל, קין בחכמתו הבין שצריך להביא קרבן, וכשקין הרג את הבל כתוב במדרש היה בן חמשים יום, כי תיכף שנולד היה כמו איש מבוגר. והשיג כל כך את הקב"ה עד שהביא קרבן. והוא רצה לחסוך והביא קרבן מפירות האדמה. היום אי אפשר להביא מפירות אדמה, אבל אז היה אפשר. והוא הביא לא מהכי טוב אלא מהגרוע.

והבל ראה את זה והוא הביא את הכי טובים, וה' שמע להבל ולא לקין, וקין מאוד קינא ולכן הרג את הבל. ואחרי כן הצאצאים של קין ירדו מאוד, ואחרי עשר דורות היה מבול, כי העולם בלי תורה לא יכול להיות. הקב"ה ברא את העולם בשביל התורה, וכלי תורה אינו יכול להתקיים, ובדורות הראשונים שלא היה תורה, וכתוב שהקב"ה הראה לאדה"ר את כל העולמות ואמר לו אל תקלקל את עולמי.

הנהגת העולם זה חסד ואפי' הכי אמר שאינו יכול להקים עולם כזה והביא מבול והשאיר רק מעט מעט. ואחרי המבול שוב העולם לא התקיים היה דור הפלגה סדום ועמורה, כי אי אפשר בלא תורה, עד שהגיע אברהם אבינו שהוא התחיל בלימוד התורה ועד שהגיעו בני ישראל להר סיני וקיבלו את התורה. ושם היה ויחן שם ישראל כנגד הרר כולם כאיש אחד, היום ידועים שאפי' בקהילה קטנה יש כבר מריבות. וכאן היה כאיש אחד.

וכיצד זה קרה הרי הם היו בשער מ"ט דטומאה והקב"ה הכניס אותם לשער הקדושה וכיצד זה נעשה? כתוב בגר"א (קול אליהו סוכה נב) שיצרו של אדם מתחדש עליו כל יום ואומר הגר"א אדם צריך לעשות את כל מה שביכולתו ואז הקב"ה עוזר לו. כך היה אז. שהיו שקועים בין המצרים שיש להם מידות רעות וכלל ישראל עבדו על זה עד שהגיעו לדרגה שלא היה ביניהם שום ריב.

אחרי שהיה פגם בשעת מתן תורה שהיה ביום שמחת לבו זה מתן תורה הקב"ה כביכול אין שייך אצלו שמחה, הקב"ה היה מרוצה כ"כ מזה שעם ישראל קיבלו את התורה. בכל זאת עם כל השמחה עם כל הרצונות הקב"ה רוצה להנהיג אותנו שאף אחד לא יריב.

ממילא כל אחד צריך לדעת: אנחנו קבלנו את התורה צריך להיות עם מדות טובות לעשות חסד, ועי"ז אפשר לזכות, והאריך עוד.

ישיבת זוהר התורה

ישיבת 'זוהר התורה', הוקמה בשכונת אונסדורף בירושלים, בשנת תשל"ג על ידי ראש הישיבה הגאון רבי בצלאל טולידאנו שליט"א. מתכונת הישיבה בתחילתה היתה מיועדת לבחורים הן מבני אשכנז והן מבני עדות המזרח. על צוות הישיבה נמנו בזמנו גם הגאון רבי חיים זליבנסקי זצ"ל, (לימים - ראש ישיבת 'מאור התלמוד'), ויבדלחט"א הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א (- לימים משגיח דישיבת 'ארחות תורה'), ששימש כמשגיח הישיבה.

בסביבות שנת תשנ"ב הישיבה חידשה את פניה, בברכתו והוראתו של מרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצ"ל, שהורה לראש הישיבה הגאון רבי בצלאל טולידאנו: 'עליכם לחנך את צעירי הצאן של עם ישראל ולנהל

ישיבה עבור בני התורה הספרדים". מאז שנחלש מרן הרב שך משמש מרן רבנו שליט"א כמכוון דרכה של הישיבה בכל ענייניה הגורליים ברוח ובגשם.

דורש בשלמו של בחור בכל חודש מחדש

בישיבה למד בחור מצויין ובעל כישרון רב, שאחיו לא זכו להסתופף באוהלי תורה, אמו שהיתה אשה חשובה בעלת רוח מאוד כאבה את מצב בניה, ואת כל תקוותיה תלתה בבנה המצוין שלמד בישיבת 'זוהר התורה'.

בצר לה פנתה האם לרבנו שליט"א ובכתה לו על מצב משפחתה והביע את משאלתה ואת כמיהתה שלכל הפחות בן זה יצא תלמיד חכם. דבריה נגעו לליבו הרחום של רבינו שליט"א ששלח את בכל חודש מחדש לברר על מצבו ולדרוש בשלמו של הבחור.

רבנו שליט"א היה מקפיד במשך תקופה להתקשר שוב ושוב לראשי הישיבה לדאוג שהבחור אכן לומד כפי שצריך ומטפחים אותו כראוי. פעם אף ביקש שראש הישיבה רבי בצלאל ילמד עם הבחור באופן פרטי. הבחור אכן עשה חיל בלימודו בישיבה ולשמחתה של האם לא היה גבול.

דאגה לבחור דקות ספורות לפני שבת

שח לנו בהתרגשות בנו של ראש הישיבה, הגאון רבי ברוך טולידאנו שליט"א, מראשי הישיבה: "אינני יכול לשכוח את אותו ערב שבת, כאשר דקות ספורות לפני הדלקת נרות צלצל הטלפון בבית, על הקו היה אי מי ממקורבי רבינו שליט"א, שהודיע כי רבינו שליט"א חפץ לשוחח עימי בטלפון.

לתדהמתי ולהשתוממותי רבינו שליט"א ביקש לברר על מקרה מסויים שאירע בישיבה, שהיה נוגע באופן ישיר למצבו העתידי של בחור מסויים. הדאגה הכנה של רבינו שליט"א לכל יחיד ויחיד שלא יודעת גבולות, הביאה אותו להתקשר אלי דקות אחדות לפני כניסת שבת כדי לבקש מאיתנו לטפל במקרה זה בצורה מסויימת".

רק שלא יראו את הבחורים מסתובבים

בזמן מלחמת לבנון השניה שהתקיימה בימי בין הזמנים של חודש מנחם-אב, היתה שאלה גדולה בהרבה ישיבות אם לקיים את ה'קעמפ' (מחנה קיץ) עבור הבחורים המתקיים מידי שנה. שתי שאלות עמדו אז על הפרק, הן מצד סכנה בכלל והן מצד חילול השם שהחופשיים יציינו שהחיילים מחרפים את נפשם למות במלחמה ואילו בחורי הישיבות נמצאים בטוילים ובבילויים.

לשאלת ראש הישיבה השיב רבינו שליט"א בנחרצות לקיים את ה'קעמפ', משום שיש בזה תועלת לבחורים בזמן אלול הבא לטובה וההשפעה היא לכל השנה, בבחינת 'וקווי ה' יחליפו כח'. אולם סייג לקיים זאת עם הגבלות מסויימות, כגון במקום סגור, כדי שלא יראו בשעת מלחמה את בחורי הישיבות מבלים בשעה זו, אך לא לבטל את ה'קעמפ' בשום פנים ואופן, אלא להמעיט בתוכניות ובמוזיקה וכדומה.

מכתב לכנס בוגרים

בס"ד לכ' קהל בני תורה הנאספים לרגל כנס בוגרים לישיבת זוהר התורה בראשות הגאון רבי בצלאל טולידאנו שליט"א ירושלים.

הנה כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם וכל כנס שהוא לחזק תורה ומצות הרי הוא כינוס שנאה להם ונאה לעולם, ובודאי יש לקוות שיתרבה הדעת וכ"א יתחזק ויחזק איש את רעהו בתו"ש טהורה ויה"ר שעי"ז יתרבה כבוד שמים עד שיקוים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים בבא"ס

הכר"ח לכבוד לומדי התורה אהרן יהודה ליב שטיינמן

אור לכ"ה כסלו תשס"ט לפ"ק בני ברק יצ"ו

תוספת לגליון 200

במדור הישיבות בישיבת היכל התורה נפל בדפוס שני שורות כדלהלן "הישיבה נוסדה ע"י הגאון רבי צבי קושלבסקי שליט"א ובשנת תשמ"ז עברה לגבעת שאול ובשנת תשס"ג להר נוף ובתקופה הזאת לא בא רבינו לירושלים לרגל חולשתו אמר שלכבוד התורה של הגאון הגדול רבי צבי שליט"א יבוא לירושלים ואמר את השיחה שהוא שם.